

DE HERINNERING BLIJFT!

Door Dini Heijden

De expositie *Oorlog in de Hoeksche Waard* beleefde gisteren de laatste dag. Meer dan 8500 bezoekers en ruim 700 basisschoolleerlingen mocht het museum verwelkomen. Grootouders vertelden kleinkinderen hun ervaringen en leerlingen van de Willem uit Oud-Beijerland interviewden ooggetuigen. De basisschoolleerlingen Luca en Bent, gidsen in spe, loodsten hun klas over de expositie en vertelden hun verhaal bij de objecten.

Vele persoonlijke eigendommen, brieven en foto's gaan weer terug naar de eigenaren. Zo gaat het fotoalbum van de nu 93-jarige Jan Vlaskamp, dat zijn ervaringen als dwangarbeider weergeeft terug naar Westmaas. Zijn 'Werk-ausweis' is terug naar het museum 'Gedenkstätte in Breitenau', in de oorlog een concentratiekamp dwangarbeiders.

Vanaf mei 1943 moesten mannen tussen de 18 en 40 jaar zich melden voor de Arbeitseinsatz. Zo kon de Wehrmacht de industriële sector op gang houden en de productie opvoeren. Vlaskamp ging op transport en werd ingedeeld bij de vliegtuigfabriek Fieseler in Kassel, waar de V1's en V2's werden geproduceerd. Onder de 8.000 Nederlandse mannen in Kassel waren nog meer Hoeksche Waarders, o.a. Wim de Vries (1923-1994) uit Puttershoek.

Over het algemeen kreeg men te weinig en te eenzijdig voedsel en dat leidde tot algemene zwakte en vitaminegebrek: een half brood of minder per dag en als warm eten in de regel koolsoep.

De dwangarbeiders overleefden tientallen bombardementen van de geallieerden. Op 22 oktober 1943 werd de gehele binnenstad van Kassel weggevaagd, waarbij 400 Nederlandse dwangarbeiders om het leven kwamen. Vlaskamp: 'ik heb bij bombardementen veel aan hardlopen gedaan, voor mijn leven'.

Op initiatief van Vlaskamp en De Vries ontstond in 1982 een reünie. Gedurende 25 jaar kwamen ze bij elkaar en brachten zij, in het kader van de *Wiedergutmachung*, acht keer een bezoek gebracht aan Kassel en omgeving. Zo ontstond naast vriendschap ook contact op wetenschappelijk niveau.

Vlaskamp plantte er een herdenkingseik en zijn *Werk-ausweis* schonk hij aan de Gedenkstätte. Wim de Vries kreeg, weer terug in Kassel, inspiratie voor een cyclus gedichten, gepubliceerd in de gedichtenbundel '*Terug naar Kassel/Zurück nach Kassel.*'

Het thuisfront sloot na de bevrijding de 'verloren zoon' in de armen, maar aan erkenning als slachtoffer van de naziterreur heeft het lang ontbroken in Nederland.

Cijfers spreken een andere taal, 30.000 mannen verloren het leven, waaronder tenminste 23 jonge mannen uit de Hoeksche Waard.

Het monument in Overloon houdt de gedachtenis levend en het opschrift, het laatste vers van het gedicht *Herdenking*, van de ex-dwangarbeider Wim de Vries uit Puttershoek, luidt:

***Straks gaan we weer terug naar het heden.
En hoe men 't wendt en keert of plooit:
wij zullen veel moeten vergeven.
Vergeten doen we echter nooit.***